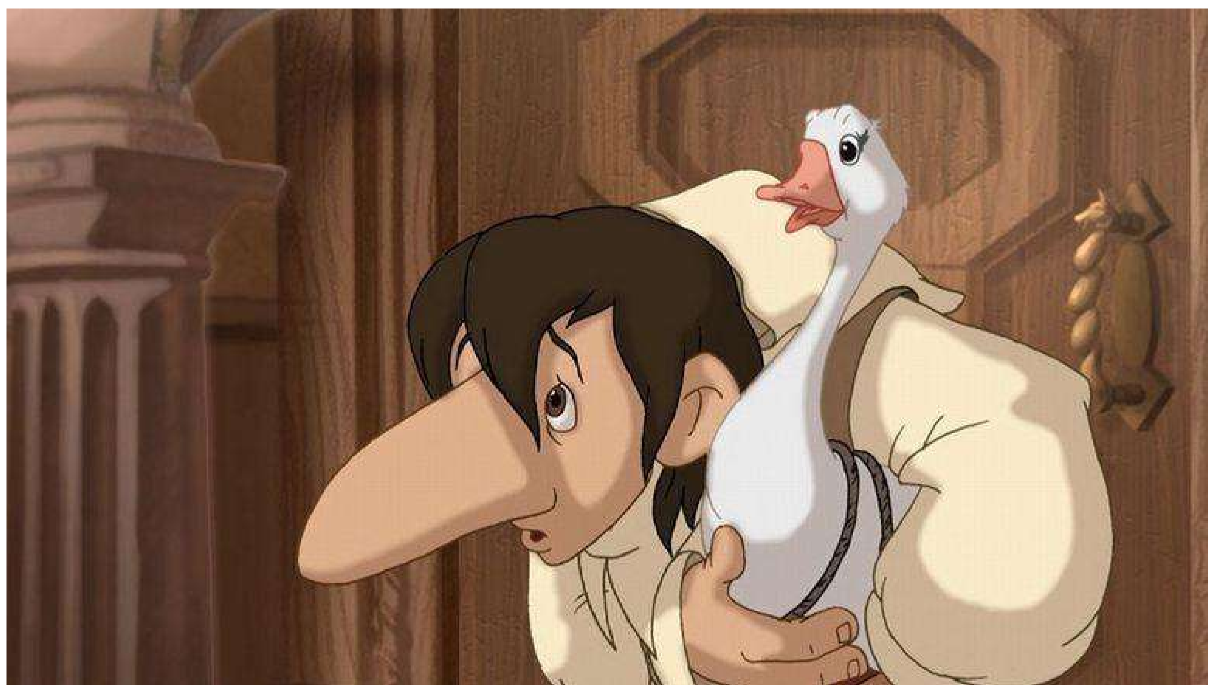

PITICUL NAS—LUNG
WILHELM HAUFF

— Stăpâne! Greşesc cei care cred că numai pe vremea lui Harun—al—Raşid, stăpânitorul Bagdadului, au fost zâne şi vrăjitori, greşesc cei care spun că sunt închipuite povestirile despre isprăvile duhurilor şi ale stăpânilor lor, isprăvi ce se cunosc din cele istorisite prin pieţele oraşelor. Zâne sunt şi astăzi, şi nu prea de mult eu însumi am fost martorul unei întâmplări în care, fără doar şi poate, s—au amestecat duhurile, după cum am să vă povestesc.

Într—un oraş de seamă din ţara mea iubită, Germania, trăia cu mulţi ani înainte un cizmar cu soţia lui; el ducea o viaţă simplă şi cinstită. În timpul zilei şedea la colţul străzii şi cârpea ghete şi pantofi, ba făcea chiar şi încălţări noi, dacă îi cerea cineva acest lucru; dar atunci trebuia mai întâi să cumpere pielea, căci el era tare sărac şi nu avea nimic pus deoparte. Nevasta lui vindea zarzavaturi şi poame, care creşteau într—o grădiniţă de lângă poartă, şi mulţi oameni târguiau cu plăcere de la ea, fiindcă era îmbrăcată curat şi îngrijit şi ştia să—şi rânduiască frumos marfa.

Cei doi soţi aveau un fiu chipeş, plăcut, voinic şi destul de înalt pentru cei doisprezece ani ai săi. De obicei, el şedea lângă maică—sa în piaţa de legume şi de multe ori ducea acasă la muşterii o parte din cumpărăturile făcute de femei sau bucătari de la taraba nevestei cizmarului. Rareori se întorcea fără o floare frumoasă, un ban sau o felie de cozonac, căci stăpânii bucătarilor se uitau cu plăcere la frumosul băiat şi îi dăruiau întotdeauna câte ceva.

Într—o zi, nevasta cizmarului şedea ca de obicei în piaţă, având dinainte câteva coşuri cu varză şi alte legume, fel de fel de verdeţuri şi seminţe, iar într—un coşuleţ, pere timpurii, mere și caise. Micul Iacob — aşa se numea băiatul — şedea lângă ea şi lăuda marfa cu glas subţire:

— Poftiţi la noi, domnilor, priviţi ce varză frumoasă, ce verdeţuri aromate! Avem pere timpurii, doamnelor, mere timpurii şi caise. Cine cumpără? Mama vinde ieftin!

Astfel striga băiatul. În clipa aceea trecea prin piaţă o bătrână cam zdrenţăroasă; avea o faţă mică şi ascuţită, zbârcită de ani, ochi roşii şi un nas coroiat şi ascuţit, încovoiat spre bărbie; umbla sprijinită într—un toiag lung şi totuşi nu se putea spune că umblă, căci mai curând şchiopăta, luneca, se legăna părând că are la picioare nişte rotiţe şi că în orice clipă poate să se răstoarne cu nasul cel ascuţit în pământ.

Nevasta cizmarului privi spre bătrână cu luare—aminte. Venise zi de zi vreme de şaisprezece ani în acea piaţă, dar nu văzuse până atunci niciodată acea făptură ciudată. Tresări fără voie văzând—o pe babă că se îndreaptă şchiopătând către ea şi se opreşte în faţa coşurilor.

— Tu eşti Hanna, zarzavagioaica? întrebă baba, cu glas neplăcut şi croncănitor, clătinând neîncetat din cap.

— Da, răspunse nevasta cizmarului. Doriţi să cumpăraţi ceva?

— O să vedem, o să vedem! Ce de ierburi, ce de ierburi! Ai oare ce—mi trebuie mie! zise baba şi, aplecându—se peste coşuri, începu să răscolească prin ele cu mâinile ei pământii şi urâte; apucând verdeţurile, atât de frumos şi de îngrijit rânduite, cu degetele—i ca de păianjen, subţiri, le apropia când pe unele, când pe altele, de nasul ei lung şi le mirosea.

Nevestei cizmarului i se rupea inima văzând cum răscoleşte baba verdeţurile ei dragi, dar nu îndrăzni să spună nimic, căci cumpărătorul era în drept să cerceteze marfa şi, în afară de asta, simţea o groază ciudată uitându—se la această femeie. După ce cotrobăi prin tot coşul, baba bombăni:

— Marfă proastă, ierburi proaste, nu găsesc nimic din ceea ce vreau; era mult mai bine acum cincizeci de ani. Marfă proastă, marfă proastă!
Aceste vorbe îl supărară pe micul Iacob.
— Ascultă, eşti o babă neruşinată! strigă el înciudat, întâi îţi vâri degetele urâte şi negre în verdeţurile astea frumoase şi le striveşti, apoi le apropii de nasul tău lung, pentru ca nimeni dintre cei care te—au văzut să nu mai vrea să le cumpere, iar acum spui despre marfa noastră că e proastă, când însuşi bucătarul ducelui cumpără de la noi.

Bătrâna se uită pieziş la inimosul băiat, izbucni într—un hohot de râs respingător şi zise cu glas răguşit:
— Băiete, băiete! Îţi place, aşadar, nasul meu, frumosul meu nas lung? O să ai şi tu unul, din mijlocul obrazului până peste bărbie.

În timp ce vorbea astfel, lunecă spre celălalt coş în care era aşezată varza. Apucă cu mâinile cele mai frumoase verze albe, le strânse până le strivi, apoi le aruncă talmeş—balmeş în coş şi spuse iar:
— Marfă proastă, varză proastă!
— Nu—ţi mai clătina atât de urât capul încoace şi încolo, strigă băiatul cu teamă, căci ai un gât subţire ca un cotor de varză şi s—ar putea frânge, şi atunci capul ar cădea în coş; cine ar mai vrea oare atunci să târguiască de acolo?
— Nu—ţi plac gâturile subţiri? croncăni baba râzând. Tu să n—ai gât deloc, capul să—ţi stea înfipt între umeri ca să nu cadă de pe trupşorul cel mic!
— Nu mai trăncăni astfel de lucruri cu băiatul! spuse în sfârşit nevasta cizmarului supărată de atâta cotrobăit, privit şi mirosit. Dacă vrei să cumperi ceva, grăbeşte—te! Îmi goneşti toţi cumpărătorii.
— Bine, fie cum spui tu! strigă baba, cu o privire duşmănoasă. Am să—ţi cumpăr verzele astea, pe toate şase; dar uite că mă sprijin în toiag şi nu pot căra nimic. Dă—i voie băieţelului tău să—mi ducă marfa acasă; am să—l răsplătesc.

Băiatul nu vru să se ducă şi începu să plângă, căci îi era groază de bătrâna cea urâtă; dar maică—sa îi porunci cu toată asprimea să se ducă, socotind c—ar face un păcat s—o lase pe femeia aceea bătrână şi slabă să care singură atâta greutate; aproape plângând, băiatul făcu după cum i se poruncise, legă verzele într—o pânză şi plecă după bătrână, prin piaţă.

Ea abia mergea şi le trebuiră aproape trei sferturi de ceas până ce ajunseră într—o mahala foarte îndepărtată a oraşului. În sfârşit se opriră în faţa unei căsuţe dărăpănate. Aici

baba scoase un cârlig vechi şi ruginit din buzunar, îl vârî cu îndemânare într—o găurică din uşă şi, deodată, uşa se dădu, scârţâind, în lături.

Dar ce uimit fu micul Iacob când păşi în casă! Pe dinăuntru,ea era minunat împodobită: tavanul şi pereţii erau de marmură, iar mobilele — din cel mai frumos abanos, bătute cu aur şi cu pietre şlefuite; podeaua însă era de sticlă şi atât de lustruită, încât băiatul alunecă şi căzu de câteva ori.

Bătrâna scoase un fluieraș de argint din buzunar şi fluieră o melodie care răsună asurzitor prin toată casa.

Îndată se iviră câţiva cobai pe scări, şi tare se mai minună Iacob, văzându—i că merg în două labe, că au în picioare coji de nucă în loc de încălţări, că poartă veşminte omeneşti, iar pe cap au chiar pălărioare după ultima modă.

— Unde mi—aţi pus papucii, netrebnicilor? strigă bătrâna și—i lovi cu toiagul, de săriră în sus urlând. Cât timp o să mai aştept?

Ei se repeziră pe scări în sus şi se întoarseră cu o pereche de coji de nucă de cocos, căptuşite cu piele, pe care le traseră cu îndemânare în picioarele bătrânei.

Acum baba nu mai şchiopăta şi nu se mai poticnea. Aruncă toiagul şi alunecă cu repeziciune pe podeaua de sticlă, trăgându—l de mână pe micul Iacob după ea. În sfârşit se opri într—o odaie plină de fel de fel de lucruri casnice, aducând a bucătărie, deşi mesele din lemn de mahon şi canapelele acoperite cu covoare scumpe s—ar fi potrivit mai bine într—o încăpere de zile mari.

— Stai jos, băiete, spuse bătrâna prietenos, aşezându—l în colţul unei canapele şi punând o masă în faţa lui, astfel încât să nu mai poată ieşi. Stai jos, ai cărat o povară grea: capetele de oameni nu sunt atât de uşoare, nu sunt deloc uşoare,

— Mătuşă, de ce vorbeşti aşa de ciudat? strigă băiatul. E adevărat că sunt obosit, dar eu am cărat verze, verzele pe care le—ai cumpărat de la mama.

— Ehei, te înşeli! râse baba şi, ridicând capacul coşului, scoase de păr un cap de om.

Băiatul înlemni de spaimă; nu putea înţelege ce se întâmplase, dar se gândi la maică—sa. „Dacă află cineva de aceste capete omeneşti, îşi zise el, desigur că o vor învinovăţi pe ea".

— Fiindcă eşti atât de cuminte, trebuie să te răsplătesc, mormăi bătrâna. Ai un pic de răbdare şi am să—ţi gătesc o supuşoară de care o să—ţi aminteşti toată viaţa.

Vorbind astfel, baba fluieră iar. Veniră mai întâi o mulţime de cobai în veşminte omeneşti; în faţă purtau şorţuri de bucătărie, iar de cingătorile lor atârnau linguri de amestecat

şi cuţite de bucătărie; în urma lor ţopăiau în două labe o mulţime de veveriţe, cu şalvari turceşti largi şi pe cap cu căciuliţe verzi de catifea. Păreau să fie ajutoarele de bucătar, căci se căţărară cu mare iuţeală pe pereţi şi aduseră tigăi şi crătiţi, ouă şi unt, verdeţuri şi făină şi le aşezară pe plită; în vremea asta, baba aluneca mereu cu papucii ei de nucă de cocos încoace şi încolo şi băiatul văzu că—şi dădea osteneala să—i gătească ceva bun.

Focul începu curând să duduie, tigaia prinse să sfârâie şi să fumege, un miros plăcut se răspândi prin odaie, iar baba alerga în sus şi în jos, cu veveriţele şi cu cobaii după ea, vârându—şi nasul ei lung în oală de câte ori trecea pe lângă plită.

În sfârşit, fiertura începu să clocotească, din oală se înălţară aburi, iar spuma dădu în foc. Atunci ea trase oala la o parte, umplu o ceaşcă de argint cu supă şi o puse în faţa micului Iacob.

— Aşa, băiete, aşa, zise ea, mănâncă supuşoara şi o să ai tot ce ţi—a plăcut atât de mult la mine. Ai să ajungi un bucătar priceput, ai să fii şi tu cineva, dar buruiana nu, buruiana n—ai să o găseşti niciodată. De ce n—a avut—o mama ta în coş?

Băiatul nu pricepea bine ce—i spunea şi privea cu tot mai multă luare—aminte supa, care—i plăcea nespus. Maică—sa îi gătise multe bucate gustoase, dar nici una nu—i plăcuse atât de mult. Din supă se înălţa un miros plăcut de verdeţuri şi de mirodenii; era în acelaşi timp şi dulce, şi acrişoară, şi foarte tare.

În timp ce sorbea ultimele picături din minunata fiertură, cobaii aprinseră tămâie arabă, care se răspândi în nori albăstrui prin odaie; norii se îngroşară din ce în ce şi se lăsară în jos. Mirosul de tămâie îl ameţi pe băiat; zadarnic îşi spunea că trebuie să se întoarcă la mama lui; cu cât se îndemna mai mult, cu atât îl cuprindea toropeala şi, în cele din urmă, adormi dus pe canapeaua bătrânei.

Visă ceva ciudat. I se păru că baba îl dezbracă şi îl înveleşte în piele de veveriţă, că el începe să sară, să se caţere ca o veveriţă, că se plimbă cu celelalte veveriţe şi cu cobaii, care erau nişte făpturi foarte cuminţi şi aşezate, şi că face cu ele slujbă la bătrână. La început fu folosit numai ca lustragiu, adică trebuia să ungă cu ulei nucile de cocos pe care baba le purta ca papuci, să le frece până începeau să strălucească. Deoarece în casa părintească fusese adeseori pus la asemenea treburi, era îndemânatic; cam după un an — aşa visă el mai departe — îl folosiră la treburi mai grele; împreună cu alte veveriţe trebuia să prindă firicelele de praf din soare, iar când se strângeau destule, să le cearnă prin cea mai fină sită de păr.

Baba socotea că nu—i pe lume ceva mai bun ca firicelele de praf şi, neputând să mestece bine din pricină că era ştirbă, punea să i se facă pâine din firicelele de praf din soare.

După încă un an fu mutat între slujitorii care strângeau apă de băut pentru bătrână. Să nu credeţi că pentru asta săpau vreun puţ sau puneau un butoi în curte ca să curgă în el apă de ploaie; făceau ceva mult mai năstruşnic: veveriţele şi Iacob împreună cu ele trebuiau să culeagă rouă de pe trandafiri cu ajutorul unor coji de alune; această rouă o bea bătrâna. Deoarece bea mult, „sacagiii" trudeau din greu.

După încă un an, fu pus la treburi casnice; avea însărcinarea să cureţe podelele; cum acestea erau din sticlă, pe care se cunoştea orice boare, treaba nu era uşoară. Trebuia să frece cu peria şi să—şi lege cârpe de picioare, alunecând astfel prin odaie.

În al patrulea an fu mutat în sfârşit la bucătărie. Aceasta era o slujbă de cinste, la care se ajungea după încercări îndelungate. Iacob sluji acolo ca ucenic până ce ajunse meşter de prăjituri şi căpătă o îndemânare şi o iscusinţă atât de mari în tot ce privea gătitul bucatelor, încât se mira deseori de sine însuşi; cele mai grele mâncăruri, plăcinte cu două sute de feluri de arome, supe din toate verdeţurile pământului pe toate le învăţă, pe toate se pricepea acum să le facă repede şi bine.

Trecuseră astfel vreo şapte ani de când se afla în slujba bătrânei, când, într—o zi, aceasta, scoţându—şi papucii de cocos şi luând coşul şi toiagul ca să iasă în oraş, îi porunci să cureţe un pui, să—l umple cu verdeţuri şi să—l rumenească bine până se va întoarce ea.

Băiatul îi îndeplini poruncile cu toată iscusinţa. Suci gâtul puiului, îl opări cu apă clocotită, îi smulse cu îndemânare penele, îl curăţă de tuleie până ce pielea lui deveni netedă şi moale, apoi îi scoase măruntaiele. După aceea se apucă să aleagă verdeţurile cu care avea să umple puiul.

În cămara de verdeţuri zări de data aceasta un dulăpior în perete a cărui uşă era pe jumătate deschisă şi pe care nu—l mai văzuse până atunci. Curios, se apropie să vadă ce se află înăuntru şi zări o mulţime de coşuleţe din care ieşea un miros tare şi plăcut. Deschise unul din coşuri şi găsi în el nişte ierburi de o formă şi culoare cu totul neobişnuite. Tulpina şi frunzele erau verzi—albastre şi aveau în vârf o floricică de un roşu—aprins, tivit cu galben; se uită gânditor la floare şi apoi o mirosi. Mirosea tot atât de tare ca supa pe care i—o gătise bătrâna. Mireasma era însă atât de puternică, încât băiatul începu să strănute din ce în ce mai nestăvilit şi, strănutând, se trezi în cele din urmă.

Era culcat pe canapeaua bătrânei. Se uită uimit împrejur. „Cât de adevărat pare visul! îşi spunea el. Aş fi putut jura că mă preschimbasem într—o netrebnică de veveriţă, într—un semen al cobailor şi al altor lighioane, şi apoi că ajunsesem un bucătar iscusit. Ce—o să mai râdă mama când am să—i povestesc! Dar n—are să se supere că am dormit într—o casă străină, în loc s—o ajut la piaţă?"

Cu acest gând se ridică, voind să plece; trupul îi înţepenise din pricina somnului, mai ales ceafa, căci nu—şi putea mişca bine capul încoace şi încolo; îi venea să râdă de el însuşi că era atât de ameţit de somn, încât, în fiecare clipă, fără să—şi dea seama, ba se lovea cu nasul de un dulap, ba de un perete sau, când se întorcea repede, se izbea cu el de clanţa uşii.

Veveriţele şi cobaii alergau scâncind în jurul lui, ca şi când ar fi vrut să—l petreacă; ajuns în prag, el îi pofti chiar s—o facă, fiind făpturi drăgălaşe, dar ele fugiră înapoi în casă, pe cojile lor de nucă, şi le auzi numai de departe vaietele.

Partea aceasta a oraşului unde îl dusese bătrâna era destul de îndepărtată şi Iacob abia izbuti să se descurce prin ulicioarele înguste, unde oamenii începură să se îmbulzească spre a vedea, după cum i se păru lui, un pitic ce se arătase prin apropiere; pretutindeni auzi strigăte:
— Hei, ia priviţi ce pitic pocit! De unde o veni? Vai, ce nas lung are, şi ce cap lipit de umeri, ce mâini urâte, pământii!

În alte ocazii ar fi vrut şi el să—l vadă, căci îi plăcea foarte mult să privească uriaşi, pitici şi orice pocitanie ciudată; dar acum trebuia să se grăbească ca să ajungă la maică—sa.

Când ajunse în piaţă, îl cuprinse teama. Mama lui şedea încă acolo şi mai avea destule fructe în coş — deci el nu dormise prea mult — dar de departe i se păru că era foarte mâhnită; nu mai îndemna trecătorii să cumpere, ci îşi sprijinea capul în mâini şi, când el se apropie, i se păru că era mai palidă ca de obicei. Băiatul şovăi, neştiind ce să facă; în sfârşit, îşi luă inima în dinţi, se strecură prin spate, puse cu gingăşie mâna pe braţul ei şi spuse:

— Ce ai, mămico? Eşti supărată pe mine?

Femeia se întoarse spre el, dar se dădu înapoi cu un ţipăt de groază:

— Ce vrei de la mine, pitic pocit? strigă ea. Hai, pleacă de—aici! Nu—mi plac asemenea glume prosteşti.

— Ce—i cu tine, mamă? întrebă Iacob speriat. Desigur, nu te simţi bine; de ce vrei să—ţi alungi fiul?

— Ţi—am mai spus, vezi—ţi de drum! răspunse Hanna mânioasă. De la mine nu vezi nici un ban pentru şolticăriile tale, stârpitură!

— Într—adevăr, Dumnezeu i—a luat minţile! îşi spuse băiatul amărât, ca pentru sine. Cum să fac acum ca s—o duc acasă? Dragă mămico, fii înţelegătoare, uită—te bine la mine! Sunt fiul tău, Iacob al tău.

— Gluma asta mi se pare prea deşucheată! strigă Hanna vecinei, ia te uită, piticul ăsta urât stă aici, îmi goneşte toţi muşterii şi—şi bate joc de nenorocirea mea, zicând: «Eu sunt Iacob, fiul tău.» Neruşinatul!

Atunci vecinele se sculară în picioare şi începu să—l ocărască cum le venea mai bine — şi ştiţi cât de straşnic se pricep precupeţele la asta — făcându—l cu ou şi cu oţet, strigându—i că—şi bate joc de nenorocirea bietei Hanna, al cărei frumos băiat fusese răpit acum şapte ani, şi ameninţându—l cu toatele că vor sări la ei să—l zgârie, dacă n—o să plece de îndată.

Sărmanul Iacob nu ştia ce să mai zică despre toate astea. După cum era încredinţat, în dimineaţa aceea fusese, ca de obicei, cu maică—sa în piaţă, o ajutase să aşeze fructele, apoi plecase cu baba acasă la ea, mâncase supă, dormise puţin, iar acum se înapoiase, mama şi vecinele spuneau însă că între timp se scurseseră şapte ani şi îi strigau pitic pocit! Ce se întâmplase oare cu el?

Când văzu că maică—sa nu vrea să mai ştie de el, ochii i se umplură de lacrimi şi coborî strada amărât, spre dugheana unde, peste zi, tatăl său peticea încălţămintea.

«Să văd, se gândi în sinea lui, dacă nici el nu mai vrea să ştie de mine. Am să mă aşez în prag şi am să vorbesc cu el.»

Când ajunse la dugheana cizmarului, se opri în prag şi privi înăuntru. Meşterul lucra atât de zorit, încât nici nu—l văzu. Dar când îşi aruncă întâmplător ochii spre uşă, scăpă din mâini pantoful, aţa şi sula şi strigă îngrozit:

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce—i arătarea asta, ce—i pocitania asta?

— Bună seara, meştere! zise băiatul, intrând în atelier. Cum o mai duci?
— Prost, prost, domnişorule, răspunse tatăl, spre mirarea lui Iacob, părând că nu—l recunoaşte nici el. Nu mă mai ajută mâinile. Sunt atât de singur, îmbătrânesc şi totuşi nu—mi dă mâna să—mi iau un ajutor.
— Nu ai un fiu care să—ţi ajute din când în când la lucru? întrebă băiatul mai departe.
— Am avut unul, îl chema Iacob; acum ar fi fost un flăcău înalt şi sprinten, şi ar fi avut douăzeci de ani. El m—ar fi ajutat straşnic. De, aşa mai ziceam şi eu! De la doisprezece ani se dovedise harnic şi îndemânatic, prinsese şi ceva din meserie; era chipeş şi plăcut în purtări; el mi—ar fi adus muşterii atât de mulţi că n—aş mai fi peticit încălţări, ci aş fi făurit numai ghete noi! Dar aşa se întâmplă în viaţă!
— Şi unde ţi—e băiatul? întrebă Iacob pe taică—su cu voce tremurătoare.
— Dumnezeu ştie, răspunse acesta. Acum şapte ani, da, atât e de atunci, ne—a fost furat din piaţă.
— Acum şapte ani! strigă Iacob îngrozit.
— Da, domnişorule, acum şapte ani! Îmi amintesc ca astăzi cum a venit nevasta acasă, plângând şi văicărindu—se că l—a aşteptat toată ziua să se înapoieze, că l—a căutat şi a întrebat peste tot, dar nu l—a mai găsit. Eu am ştiut şi am spus totdeauna că o să se întâmple ceva; Iacob era un băiat chipeş, nimic de zis, iar nevastă—mea se mândrea cu el şi îi plăcea când oamenii îl lăudau. Adeseori îl trimitea cu zarzavaturi sau cu alte celea în case avute. Şi nu făcea rău, căci era întotdeauna bine răsplătit. Dar eu îi spuneam mereu: «Ai grijă, oraşul e mare, în el locuiesc mulţi oameni răi, ai grijă de Iacob!» Şi aşa cum am spus, aşa s—a întâmplat. O dată a venit în piaţă o femeie bătrână şi urâtă, s—a tocmit pentru fructe şi zarzavaturi şi, la urmă a cumpărat atâtea verze, încât nu le—a putut duce singură. Nevastă—mea, miloasă, a trimis băiatul s—o ajute. Şi din clipa aceea nu l—am mai văzut.
— Şi zici că de atunci au trecut şapte ani?
— Şapte ani se împlinesc la primăvară. L—am căutat, am întrebat de el din casă în casă, şi fiindcă mulţi îl cunoşteau pe drăgălaşul copil şi—l îndrăgiseră, l—au căutat împreună cu noi, dar totul a fost în zadar. Nimeni n—o cunoştea pe femeia care cumpărase zarzavatul, doar o bătrână de nouăzeci de ani spunea că s—ar putea să fi fost zâna cea rea a buruienilor, care vine în oraş o dată la cincizeci de ani pentru fel şi fel de cumpărături.

Astfel vorbi tatăl lui Iacob, bătând în acelaşi timp zdravăn la pantof şi trăgând sfoara cu amândouă mâinile.

Băiatul pricepu încetul cu încetul ce se întâmplase cu el şi anume că nu visase, ci chiar trăise şapte ani la zâna cea rea, slujind—o în chip de veveriţă. Mânia şi durerea îi umplură inima, mai—mai s—o spargă. Şapte ani din viaţă îi răpise baba. Şi ce dobândise în schimb? învăţase să cureţe papuci din coji de nucă de cocos şi să lustruiască pardoseala de sticlă a unei odăi?! Învăţase de la cobai toate tainele bucătăriei?!

Rămase aşa o bună bucată de vreme, gândindu—se la soarta sa; în cele din urmă, tatăl său îl întrebă:

— Doriţi poate să vă lucrez ceva, domnişorule? O pereche de pantofi noi cumva? Sau, adăugă el zâmbind, o îmbrăcăminte pentru nas, poate?

— Ce—ai cu nasul meu? întrebă Iacob. Ce nevoie am de o îmbrăcăminte pentru el?

— Ei, răspunse cizmarul, fiecare cum crede, dar trebuie să—ţi spun: dacă aş avea un nas atât de urât, mi—aş face o îmbrăcăminte din piele trandafirie şi lucioasă. Priveşte bucata asta de piele! Ce frumoasă e! E adevărat că ţi—ar trebui un cot cel puţin, dar ţi—ar apăra bine nasul, domnişorule; nu te—ai mai lovi de orice uşcior, de orice trăsură de care ai vrea să te fereşti.

Tânărul înlemni de spaimă; îşi pipăi nasul: era gros şi lung de două palme! Aşadar, astfel îl sluţise baba; de aceea nu—l recunoscuse mamă—sa, de aceea i se spunea pitic pocit!

— Meştere! se adresă el cizmarului, aproape plângând. N—ai vreo oglindă la îndemână, ca să mă pot privi?

— Domnişorule, răspunse tată—său cu gravitate, n—ai un chip cu care să te poţi mândri şi n—ai de ce să te uiţi în fiece clipă în oglindă. Ăsta—i un obicei caraghios; dezvaţă—te de el.

— Vai, lasă—mă să mă uit în oglindă! strigă băiatul. Nu din fudulie, fii sigur.

— Nu—mi mai bate capul, că n—am nici o oglindă; nevasta are o oglinjoară, dar nu ştiu unde o pune. Dacă vrei să te vezi totuşi în oglindă, uite, peste drum stă Urban, bărbierul; el are o oglindă, de două ori cât capul dumitale; acolo poţi să te priveşti cât vrei. Şi acum, bună ziua!

Vorbind astfel, tatăl îl scoase uşurel din prăvălie, închise uşa în urma lui şi se aşeză din nou la lucru.

Îndurerat, tânărul se duse peste drum, la Urban bărbierul pe care—l cunoştea de mult.

— Bună dimineaţa, Urban, îi spuse el. Am venit să te rog ceva. Fii bun şi lasă—mă să mă uit puţin în oglinda dumitale.

— Poftim, cu plăcere! strigă bărbierul râzând, iar muşterii săi, cărora trebuia să le radă barba, începură să râdă în hohote şi ei. Eşti o mândreţe de băiat: subţire şi gingaş, cu gâtişor ca de lebădă, cu mânuţe de prinţesă şi cu năsucul cârn, nici că se află altul mai frumos! Eşti tare mândru de el, desigur: hai, uită—te cât pofteşti! Nu vreau să se spună despre mine că din pizmă nu te—am lăsat să te uiţi în oglinda mea!

La vorbele bărbierului, frizeria răsună în hohote de râs.

Între timp, tânărul se apropie de oglindă şi se privi. Ochii i se umplură de lacrimi:

«Da, scumpă mamă, aşa, într—adevăr, n—ai putut să—l recunoşti pe Iacob al tău, îşi spuse el în gând. Nu astfel arăta el în zilele fericite când te mândreai cu el în faţa oamenilor!»

Avea nişte ochi mici ca de porc, iar nasul uriaş îi atârna peste gură până la bărbie; gât părea că nu are deloc, căci capul era înfipt adânc între umeri şi când îl mişca la dreapta sau la stânga, simţea că—l doare rău; era tot atât de înalt ca şi acum şapte ani, când avusese doisprezece ani — dar între doisprezece şi douăzeci de ani, în loc să crească în înălţime ca toţi oamenii, el crescuse în lăţime; spatele şi pieptul i se lăţiseră, arătând ca un sac mic, dar bine îndesat; trupul lui greoi se sprijinea pe nişte picioruşe slabe, ce păreau neputincioase să susţină atâta greutate; în schimb, cu atât mai lungi îi erau braţele ce atârnau de—a lungul trupului; erau la fel de lungi ca şi ale unui om în toată firea; mâinile îi erau butucănoase şi pământii, iar degetele lungi ca fusele, şi când le întindea putea atinge pământul fără să se aplece, Astfel arăta acum Iacob; el era acest pitic slut.

Îşi aminti de dimineaţa aceea când bătrâna se apropiase de coşurile mamei sale. Toate cele de care—şi bătuse joc atunci — nasul lung, degetele urâte — le avea şi el acum; numai gâtul deşirat şi tremurător al babei nu—l avea.

— Ei, prinţişorule, te—ai uitat destul? întrebă bărbierul, care se apropiase de el şi—l privea râzând, într—adevăr, să vrei să visezi asemenea arătare caraghioasă şi n—ai putea. Hei, flăcăiaşule, iată ce părere am eu: în frizeria mea intră destui muşterii, dar în ultimul timp nu atâţia câţi aş dori eu. Asta, fiindcă vecinul meu, bărbierul Spumă, a adus nu ştiu de unde un uriaş care atrage muşteriii. Ei bine, un uriaş nu—i lucru mare; un omuleţ ca tine e însă altceva. Intră la mine în slujbă, piciule; o să ai casă, masă, simbrie, îmbrăcăminte, de toate: pentru asta, te aşezi dimineaţa în faţa uşii, chemi oamenii înăuntru, îmi faci clăbucul şi pui muşteriilor şervetul la gât! Fii sigur c—o să ne înţelegem bine amândoi. O să am mai mulţi muşterii decât cel cu uriaşul şi toţi, cu plăcere, or să—ţi dea un bacşiş.

Tânărul se mânie în sinea sa auzind acea propunere de a sluji drept momeală la un bărbier. Dar oare nu trebuia el să îndure batjocura cu răbdare? De aceea, foarte liniştit, îi spuse bărbierului că nu avea timp pentru astfel de îndeletniciri şi—şi văzu de drum.

Dacă femeia cea rea îi sluţise trupul, nu avusese nici o putere asupra minţii sale; Iacob îşi dădea prea bine seama că nu mai gândea şi simţea ca acum şapte ani; în acest răstimp se făcuse mai deştept, mai înţelegător; nu—şi căina frumuseţea pierdută, nici trupul hâd; îl mâhnea numai faptul că fusese gonit de la uşa tatălui său ca un câine de pripas. De aceea hotărî să mai facă o încercare la maică—sa.

Ajuns în piaţă, se apropie de ea şi o rugă să—l asculte liniştită. Îi aminti de ziua când plecase cu bătrâna, îi vorbi de toate întâmplările copilăriei sale, îi povesti apoi cum slujise şapte ani la o iazmă, ca veveriţă, şi cum l—a sluţit că—şi bătuse atunci joc de ea.

Nevasta cizmarului nu mai ştia ce să creadă. Toate amintirile din copilărie pe care i le povestise se potriveau, dar când îi spuse că a fost veveriţă timp de şapte ani, strigă:

— Nu se poate, nu există iazme!

Şi când îl privea, îi era silă de pocitania de pitic şi nu—i venea să creadă că putea fi feciorul ei.

În sfârșit, socoti că cel mai bun lucru era să vorbească cu bărbatul ei despre toate acestea. Îşi strânse coşurile şi îl pofti să vină cu ea. Astfel ajunseră la dugheana cizmarului.

— Ia ascultă, îi zise acestuia, dumnealui spune că e Iacob, fiul nostru pierdut. Mi—a povestit cum a fost furat acum şapte ani şi cum a fost vrăjit de o iazmă.

— Aşa? o întrerupse cizmarul mânios. Ţi—a istorisit el asta? Stai tu pişicherule! Eu i—am povestit despre toate acum un ceas şi a alergat la tine să te înşele! Zici că eşti vrăjit, băieţaş? Stai că dezleg eu vraja!

Şi luând o legătură de curele pe care tocmai le tăiase, se repezi la băiat şi începu să—l croiască pe spinare şi peste braţele cele lungi, încât acesta izbucni în ţipete de durere şi o luă la fugă, plângând.

În acel oraş, ca pretutindeni, erau puţine suflete miloase care să vină în ajutor unui nenorocit, care mai era şi slut pe deasupra. Şi, astfel, nefericitul pitic răbdă toată ziua de foame şi de sete, iar seara fu nevoit să se acuieze pe treptele tari şi reci ale unei biserici.

Dar când razele soarelui îl treziră a doua zi dimineaţa, el chibzui cum să—şi câştige pâinea, căci taică—său şi maică—sa îl alungaseră. Era prea mândru ca să slujească drept momeală la un bărbier, nu voia să fie privit ca un caraghios pentru bani; dar de ce să se apuce? Atunci îşi aminti că, sub înfăţişarea de veveriţă, învăţase să gătească foarte bine; credea pe drept cuvânt că putea întrece mulţi bucătari; se hotărî deci să—şi folosească cunoştinţele.

De aceea, de îndată ce străzile prinseră viaţă şi ziua de muncă începu, el intră mai întâi în biserică şi—şi făcu rugăciunea de dimineaţă, apoi o porni la drum. Prinţul, stăpânitorul acelei ţări, era un mâncăcios bine cunoscut şi un iubitor de ospeţe, căruia îi plăceau bucatele alese; drept care îşi aducea bucătarii din toate colţurile lumii.

Tânărul se îndreptă spre castelul lui. Când ajunse la poarta dinafară, paznicii îl întrebară ce doreşte şi începură să—l ia în bătaie de joc; el însă întrebă de mai—marele bucătarilor. Ei se porniră pe râs şi—l conduseră în curte; pe unde trecea, slujitorii se opreau, se uitau după el, râdeau şi porneau în urma lui, aşa încât, încetul cu încetul, se strânse un alai mare de slujitori de toate felurile care se îndreptau spre scările palatului: grăjdarii zvârliră ţesalele, ştafetele veniră în goană, cei ce băteau covoarele se opriră — toţi se îmbrânceau şi dădeau fuga; se stârni o învălmăşeală, de parcă duşmanul s—ar fi aflat în faţa porţilor, iar văzduhul vui de strigăte:

— Un pitic, un pitic! Aţi văzut piticul?

Atunci se ivi în uşă supraveghetorul palatului, mânios, cu un gârbaci uriaş în mână:

— Hei, blestemaţilor, de ce faceţi atâta gălăgie? Nu ştiţi că stăpânul doarme încă?

Vorbind astfel, el roti gârbaciul prin aer şi—l lăsă să cadă cu putere pe spinările unor grăjdari şi paznici.

— Stăpâne, strigară ei, nu vezi? Aducem un pitic, un pitic cum nu s—a mai văzut!

Dând cu ochii de prichindel, supraveghetorul palatului îşi stăpâni cu greu râsul, temându—se ca nu cumva, râzând, să—şi piardă fala. De aceea îi goni pe toţi cu biciul, îl chemă pe pitic înăuntru şi—l întrebă ce doreşte. Când auzi că vrea să vorbească cu mai—marele bucătarilor, zise:

— Nu, fiule; la mine, la supraveghetorul casei, trebuie să vii. Vrei să te faci măscăriciul prinţului, nu—i aşa?

— Nu, domnule, răspunse piticul. Sunt un bucătar priceput şi cunosc fel de fel de mâncăruri alese; duceţi—mă la mai—marele bucătarilor, poate o avea nevoie de mine.

Fie după voia ta, mititelule. Între noi fie vorba, eşti un băieţan fără minte. La bucătărie! Ca măscărici n—ai munci mai nimic; ai mânca, ai bea după pofta inimii şi ai căpăta haine frumoase. Dar hai să vedem dacă te pricepi atât de bine la gătit ca să fii bucătarul prinţului; iar ca ajutor de bucătar ar fi păcat să—ţi pierzi vremea.

Cu aceste cuvinte, supraveghetorul palatului îl luă de mână şi—i duse spre încăperile mai—marelui bucătarilor.

— Cinstite domn, spuse acestuia piticul şi făcu o plecăciune atât de adâncă, încât atinse covorul cu nasul, nu aveţi nevoie de un bucătar iscusit?

Meşterul bucătar îl privi din cap până în picioare, apoi izbucni în râs.

— Cum? strigă el. Tu, bucătar? Crezi că aici sunt plite atât de joase ca să te poţi tu uita pe ele chiar dacă te—ai ridica în vârful picioarelor şi ţi—ai întinde capul dintre umeri? Măi mititelule! Cine te—a trimis la mine ca să te faci bucătar şi—a bătut joc de tine.

Astfel vorbi mai—marele bucătarilor râzând, şi împreună cu el râseră supraveghetorul palatului şi toţi slujitorii ce se aflau în încăpere.

Piticul însă nu se dădu bătut.

— Ce preţ are un ou sau două, puţin sirop şi vin, făină şi mirodenii într—o casă unde ele se află din belşug? zise el. Porunciţi—mi să vă prepar ceva să vă lingeţi pe degete, faceţi—mi rost de cele ce—mi trebuie şi am să pregătesc totul repede în faţa dumneavoastră. Parcă văd că o să spuneţi: „Straşnic bucătar !”

Aşa glăsui tânărul şi tare ciudat îi mai străluceau ochişorii, iar nasul lung i se bălăbănea încoace şi încolo şi îşi mişca degetele subţiri în timp ce vorbea.

— Fie! strigă meşterul bucătar şi—l luă pe supraveghetor de braţ. Fie, de dragul unei glume, să mergem la bucătărie.

Trecură prin mai multe săli şi coridoare şi ajunseră în sfârşit la bucătărie.

Aceasta era o clădire înaltă şi largă, foarte frumos orânduită; focul ardea neîncetat în douăzeci de cuptoare, printre care curgea un pârâiaş limpede, în ale cărui ape zburdau peşti; merindele ce trebuiau să fie tot timpul la îndemână se aflau aşezate în dulapuri de marmură şi lemn scump, iar la dreapta şi la stânga se înşirau zece săli în care găseai tot ce era mai bun şi mai gustos în toate ţările, începând cu Ţara francilor şi până în ţara lui Soare—Răsare. Ajutoarele alergau în toate părţile mânuind cazane şi cratiţi, polonice şi furculiţe; când intră mai—marele lor în bucătărie, toţi rămaseră nemişcaţi; se auzea numai pârâitul focului şi susurul apei.

— Ce—a poruncit măria—sa astăzi, pentru gustarea de dimineaţă? întrebă mai—marele pe cel dintâi bucătar, un om în vârstă.

— Stăpâne, a binevoit să ceară supă daneză şi perişoare roşii de Hamburg.

— Bine, zise mai—marele bucătarilor. Ai auzit ce doreşte stăpânul să mănânce? Te încumeţi să găteşti aste bucate greu de făcut? Perişoarele n—o să le izbuteşti în nici un caz; felul în care se fac e secret.

— Nimic mai uşor, răspunse piticul, spre uimirea tuturor, căci gătise deseori aceste bucate când era veveriţă. Nimic mai uşor! Pentru supă să mi se dea cutare şi cutare ierburi, mirodenii, untură de mistreţ, rădăcini şi ouă; iar pentru perişoare, cutare şi cutare, zise el mai încet ca să—l audă numai mai—marele şi cel dintâi bucătar pentru perişoare îmi trebuie patru feluri de carne, puţin vin, untură de raţă, ghimber şi o anumită buruiană ce se numeşte alinarea—stomacului.

— Ei, pe sfântul Benedict! La ce vrăjitor ai învăţat? strigă bucătarul uimit. Ai spus totul întocmai, iar despre buruiana alinarea—stomacului n—am ştiut nici noi; da, asta are să facă perişoarele şi mai gustoase. Eşti o minune de bucătar!
— Asta n—aş fi crezut—o, spuse mai—marele bucătarilor. Dar să—l lăsăm să încerce. Daţi—i ce—a cerut, vase şi de toate, şi lăsaţi—l să pregătească mâncarea.

Porunca se îndeplini şi totul fu pregătit pe plită; dar iată că piticul abia de ajungea cu nasul până la plită. De aceea fură puse alături câteva scaune, deasupra lor o lespede de marmură, iar mica făptură fu poftită să—şi înceapă treaba.

În jur, într—un cerc mare, stăteau bucătarii, ajutoarele de bucătar, rândaşii şi tot felul de slugi, privind şi minunându—se cât de repede şi de uşor se mişcau mâinile, cât de curat şi de frumos pregăteşte totul.

Când fu gata cu toate, porunci să se pună cratiţele pe foc şi să fie lăsate să fiarbă până va striga el; apoi începu să numere: unu, doi, trei şi aşa mai departe, şi când numără până la cinci sute, strigă: „Gata!" Cratiţele fură scoase, iar tânărul pofti pe meşterul bucătar să guste.

Al doilea bucătar porunci unui ajutor să—i aducă o lingură de aur, o clăti în apă şi o întinse mai—marelui său, care se apropie cu o faţă gravă de plită, luă din mâncăruri, gustă, închise ochii, plescăi de plăcere şi zise:
— Minunat, pe viaţa măriei sale, minunat! Nu vrei să iei şi dumneata o lingură, supraveghetorule?

Acesta făcu o plecăciune, luă lingura, gustă şi nu mai putu de plăcere şi de bucurie:
— Cu toată preţuirea ce o am pentru iscusinţa dumitale, dragă meştere, care eşti un bucătar priceput, sunt totuşi încredinţat că n—ai fi putut face atât de bine nici supa, nici perişoarele de Hamburg.

După el gustă şi bucătarul al doilea. Acesta îi strânse piticului mâna cu toată cinstirea şi spuse:
— Mititelule, eşti un meşter desăvârşit; într—adevăr, buruiana alinarea—stomacului a dat mâncării un gust cu totul deosebit.

În aceeaşi clipă intră în bucătărie un slujitor al prinţului şi spuse că stăpânul cere masa.

Mâncărurile fură aşezate pe tăvi de argint şi duse prinţului; mai—marele bucătarilor îl luă însă pe pitic în odaia sa ca să stea de vorbă cu el. Dar abia trecu jumătate din timpul trebuincios ca să spui „Tatăl nostru" (aceasta este o rugăciune a ghiaurilor, o, stăpâne, şi nu ţine nici pe departe cât rugăciunea credincioşilor), că veni un slujitor şi—l chemă pe mai—marele bucătarilor la stăpânul său. Acesta îşi puse repede veşmintele de sărbătoare şi plecă cu slujitorul.

Prinţul era foarte vesel. Mâncase tot ce fusese pe tăvile de argint, iar când meşterul intră, tocmai îşi ştergea barba.
— Ascultă, meştere, spuse el, până acum am fost întotdeauna foarte mulţumit de bucătarii tăi; dar, ia spune—mi, cine a gătit azi? De când stau pe tronul strămoşilor mei, n—am gustat o mâncare atât de minunată! Spune—mi cum se numeşte bucătarul şi am să—i dăruiesc câţiva galbeni.
— Stăpâne, e o poveste ciudată, răspunse mai—marele bucătarilor, şi—i povesti cele petrecute de dimineaţă: cum sosise un pitic care voia neapărat să intre în slujbă ca bucătar şi cum se petrecuseră lucrurile.

Prinţul se miră foarte, chemă pe pitic în faţa lui şi—l întrebă cine e şi de unde vine. Bietul Iacob nu putu să—i spună, desigur, că era vrăjit şi că slujise mai înainte ca veveriţă. Totuşi rosti adevărul când povesti că rămăsese orfan şi că învăţase la o bătrână.

Prinţul nu întrebă mai mult şi privi vesel înfăţişarea ciudată a noului său bucătar.
— Dacă vrei să rămâi la mine, zise el, am să—ţi dau cincizeci de galbeni pe an, un veşmânt de sărbătoare şi două rânduri de purtare. Pentru asta însă trebuie să—mi pregăteşti tu însuţi, zilnic, gustarea de dimineaţă, să porunceşti cum să se gătească masa de prânz, şi, îndeobşte,

să—mi supraveghezi bucătăria. Deoarece fiecare slujitor din palatul meu capătă un nume de la mine, ai să te numeşti de acum încolo Nas—Lung şi ai să îndeplineşti slujba de ajutor al mai—marelui bucătar.

Piticul Nas—Lung căzu în genunchi la picioarele puternicului prinţ al francilor, îi sărută tălpile şi făgădui să—l slujească cu credinţă.

Astfel, tânărul îşi găsise un adăpost şi—şi făcea datoria cu cinste. Se poate spune că prinţul era alt om de când se afla în casa lui piticul Nas—Lung. Înainte cu o vreme el obişnuia să arunce în capul bucătarilor castroanele şi tăvile ce i se aduceau; însuşi mai—marelui bucătarilor îi zvârlise o dată o pulpă friptă de viţel, care nu era destul de fragedă, lovindu—l atât de tare în cap, încât acesta căzuse grămadă şi trebuise să stea trei zile în pat. E adevărat că prinţul dregea cu câţiva pumni de galbeni ceea ce făcea la mânie, dar, cu toate acestea, nici un bucătar nu se apropiase cu bucatele de el fără să tremure şi să se teamă. De când sosise piticul la palat, totul parcă se schimbase ca prin farmec. Prinţul mânca acum de cinci, în loc de trei ori pe zi, desfătându—se cu iscusinţa celui mai mititel slujitor al lui, şi pe chipul său nu se citea niciodată nemulţumirea. Nu, el găsea totul nou, minunat, era vesel şi binevoitor şi se îngrăşa pe zi ce trecea.

Deseori, în timpul mesei, poruncea să vină mai—marele bucătarilor şi piticul Nas—Lung, îi aşeza pe unul la dreapta, şi pe altul la stânga sa, şi le vâra în gură, cu mâna lui, câte o îmbucătură din gustoasele mâncăruri, bunăvoinţă pe care amândoi ştiau s—o preţuiască.

Piticului i se dusese faima în tot oraşul. Oamenii se rugau de mai—marele bucătarilor să—i lase să—l vadă pe pitic gătind iar unii dintre bărbaţii de vază dobândiseră învoirea prinţului ca slujitorii lor să înveţe să gătească de la pitic, ceea ce îi aducea acestuia un câştig frumos, căci fiecare plătea zilnic câte o jumătate de galben. Şi pentru ca ceilalţi bucătari să—i rămână prieteni şi să nu—l pizmuiască, piticul Nas—Lung le dădea lor banii pe care—i câştiga de la cei pe care—i învăţase să gătească.

Astfel trăi Nas—Lung aproape doi ani în belşug şi cinste, şi numai gândul la părinţii lui îl mâhnea. Astfel trăi el şi nimic de seamă nu se întâmplă, până când, într—o bună zi, iată că se petrecu ceva.

Piticul Nas—Lung era foarte ager şi priceput la cumpărături. De aceea, de câte ori avea vreme, se ducea singur la piaţă ca să cumpere păsări şi fructe. Într—o dimineaţă se duse la târgul de păsări ca să caute nişte gâşte mari şi grase, aşa cum îi plăceau stăpânului său.

Se plimbă cercetător de câteva ori în sus şi în jos. Ivirea lui, acolo, departe de a stârni râsul şi batjocura, îi aducea preţuirea tuturor, toţi ştiind că e vestitul bucătar al prinţului, fiecare gâscărească fiind fericită când îl vedea îndreptându—se spre ea.

Deodată, Nas—Lung zări la capătul unui şir de tarabe, într—un colţ, o femeie care avea gâşte de vânzare, dar nu—şi lăuda marfa ca celelalte şi nu ademenea muşterii. Se apropie de ea, măsură din ochi şi cântări gâştele. Erau tocmai aşa cum dorea el; cumpără trei gâşte împreună cu coteţul lor, îl ridică pe umerii lui laţi şi făcu cale întoarsă.

I se păru deodată ciudat că numai două gâşte gâgâiau şi ţipau, aşa cum fac gâştele obişnuite; cea de—a treia însă stătea liniştită şi tăcută, dar ofta şi suspina ca un om.

— Trebuie să fie bolnavă, spuse el, să mă grăbesc s—o tai şi s—o gătesc.

Dar gâsca răspunse limpede şi cu glas tare:

— De mă atingi cumva,
Eu te voi muşca.
Gâtul de—mi vei tăia, în groapă te voi băga.

Înspăimântat, piticul Nas—Lung lăsă coteţul jos, iar gâsca îl privi cu ochii ei frumoşi şi deştepţi şi oftă.

— Ei, drace! Strigă Nas—Lung.Poţi să vorbeşti, domnişoara gâscă? Asta n—aş fi crezut—o. Ei, nu—ţi fie frică! Ştiu ce—i viaţa şi n—am să omor o pasăre atât de deosebită. Dar fac prinsoare că n—ai fost totdeauna ceea ce eşti acum. Şi eu am fost odată o veveriţă dispreţuită.

— Ai dreptate, răspunse gâsca, nu m—am născut cu această înfăţişare ruşinoasă. Vai, la leagănul meu nu mi s—a spus că Mimi, fiica marelui Wetterbock, va fi ucisă în bucătăria unui prinţ!

— Linişteşte—te, dragă domnişoară Mimi, o îmbărbătă piticul. Pe cuvântul meu de cinste şi de ajutor de meşter bucătar al luminăţiei sale că nimeni nu se va atinge de dumneata. Am să—ţi fac un coteţ chiar în încăperile mele, o să ai ce mânca pe săturate, iar când n—o să am treabă, am să stau de vorbă cu dumneata. Celorlalţi slujitori din bucătărie am să le spun că vreau să te îngraş pentru prinţ cu ierburi rare şi, de îndată ce se iveşte prilejul, îţi dau drumul.

Gâsca îi mulţumi cu lacrimi în ochi, iar piticul făcu aşa cum făgăduise — tăie celelalte două gâşte, iar pentru Mimi făcu un coteţ separat, spunând că vrea s—o pregătească pentru prinţ într—un fel cu totul deosebit. De asemenea, nu—i dădu hrana obişnuită pentru gâşte, ci prăjituri şi dulciuri. Ori de câte ori avea timp, se ducea să stea de vorbă cu ea şi s—o mângâie. Îşi povestiră unul altuia ceea ce li se întâmplase şi astfel piticul află că gâsca era fiica

vrăjitorului Wetterbock, care trăia pe insula Gotland. Acesta se certase cu o zână bătrână şi rea, care—l învinsese prin uneltiri şi înşelăciuni; drept răzbunare, zâna o prefăcuse în gâscă şi o dusese până aici, atât de departe.

După ce piticul Nas—Lung povesti şi el prin ce trecuse, Mimi îi spuse:

— Mă pricep eu la de—alde astea. Ne—a arătat nouă tata, mie şi surorii mele, unele lucruri, atât cât putea să ne dezvăluie. Cât despre cearta din faţa coşurilor cu verdeţuri, felul în care te—ai prefăcut în veveriţă îndată ce ai mirosit o buruiană, precum şi unele din vorbele bătrânei, pe care mi le—ai spus, îmi dovedesc că ai fost vrăjit cu ierburi; deci, dacă ai să găseşti buruiana la care s—a gândit bătrâna când te—a vrăjit, ai să fii dezlegat.

Slabă mângâiere pentru tânăr, căci unde să găsească el acea buruiană? Totuşi el mulţumi şi mai prinse puţină inimă.

În timpul acesta, prinţul primi ca oaspete pe un stăpânitor vecin, prietenul său. El îl chemă pe piticul Nas—Lung în faţa lui şi îi spuse:

— A venit vremea să—mi arăţi dacă—mi slujeşti cu credinţă şi dacă eşti iscusit în meşteşugul tău. Acest stăpânitor care—i acum oaspetele meu este acela care, precum se ştie, în afară de mine, e deprins să mănânce din cele mai alese bucate; este un mare cunoscător în ale bucătăriei şi un om înţelept. Ai grijă deci ca bucatele să fie zilnic în aşa fel, încât să—l uimească tot mai mult. În acelaşi timp, dacă nu vrei să—ţi pierzi preţuirea mea, atâta timp cât e aici, să nu faci de două ori acelaşi fel de mâncare. Pentru aceasta, vistiernicul meu o să—ţi dea tot ce—ţi trebuie. Dacă e nevoie să prăjeşti chiar aur şi diamante în untură, fă—o! Mai bine să rămân sărac decât să roşesc în faţa oaspetelui.

Astfel vorbi prinţul. Iar piticul îi răspunse, făcând o plecăciune după cum se cuvine:

— Fie precum spui, stăpâne! Cu voia lui Dumnezeu am să fac totul în aşa fel, încât prinţul să rămână mulţumit.

De data asta, micul bucătar căută să dea întreaga măsură a iscusinţei sale. Nu precupeţi banii stăpânului său, dar şi mai puţin puterile lui. Căci putea fi văzut toată ziua învăluit într—un nor de aburi, lângă foc, iar glasul lui răsuna fără încetare prin bucătărie, deoarece el poruncea ca mai mare peste slujitorii bucătăriei şi peste bucătarii mai mici.

«Ehei! îşi spunea el. Aş putea face şi eu ca însoţitorii de cămile din Alep, care stârnesc straşnică poftă de mâncare călătorilor, povestindu—le câte—n lună şi—n stele despre mese îmbelşugate. Înşiră câte un ceas întreg felurile de mâncare ce s—au servit la acele mese, până

ce ascultătorii simt că li se face foame şi, fără voia lor, îşi scot merindele, întinzând o masă pe care o împart darnici cu însoţitorii cămilelor; dar eu n—am să fac aşa!»

Prinţul cel străin se afla de paisprezece zile în ospeţie şi se simţea foarte bine, minunat de bine. Mâncau în fiecare zi nu mai puţin de cinci ori, iar prinţul era mulţumit de măiestria piticului său, căci vedea plăcerea întipărită pe chipul oaspetelui. În a cincisprezecea zi, însă, prinţul îl chemă pe pitic la masă şi—l înfăţişă oaspetelui său, pe care—l întrebă dacă era mulţumit de pitic.

— Eşti un mare meşter, răspunse prinţul cel străin, ştii ce înseamnă o mâncare bună. De când sunt aici, n—ai gătit de două ori aceleaşi bucate şi le—ai făcut pe toate cu multă măiestrie. Dar, spune—mi, de ce nu faci, în sfârşit, bunătatea bunătăţilor, plăcinta crăiasă?

Piticul se sperie, căci nu auzise niciodată de această crăiasă a plăcintelor; dar se linişti şi răspunse:

— O, stăpâne! Nădăjduiam că chipul tău are să mai lumineze multă vreme acest lăcaş; de aceea am lăsat mai la urmă bunătatea asta. Căci cu ce putea să—ţi ureze drum bun bucătarul în ziua despărţirii, decât cu crăiasa plăcintelor?

— Aşa? răspunse stăpânul său râzând. În ceea ce mă priveşte pe mine, ai vrut s—aştepţi, desigur, până la moartea mea, ca să—mi urezi drum bun atunci? Căci nici mie nu mi—ai făcut niciodată această plăcintă. Gândeşte—te dar să—mi urezi altceva la despărţire şi mâine adu la masă această plăcintă.

— Fie precum ai spus, stăpâne! răspunse piticul şi plecă.

Dar nu plecă bucuros. Pentru el sosise ziua ruşinii şi a nenorocirii. Nu ştia cum să facă plăcinta. De aceea se duse în camera sa, plângându—şi soarta. Atunci gâsca Mimi, care avea voie să umble prin cameră, se apropie de el şi—l întrebă care este cauza suferinţei sale.

— Şterge—ţi lacrimile! îi spuse ea când auzi de plăcinta crăiasă. Bunătatea aceasta se afla deseori pe masa tatălui meu şi ştiu oarecum de ce—i nevoie pentru a o face; iei cutare şi cutare, pui atât şi atât, şi chiar dacă n—o să aibă tot ce trebuie, boierii n—or să fie prea năzuroşi.

Aşa vorbi Mimi.

Piticul sări în sus de bucurie, binecuvântată ziua când cumpărase gâsca şi se apucă să pregătească plăcinta crăiasă. Făcu mai întâi puţină, de încercare, şi o găsi nespus de bună, iar mai—marele bucătarilor, căruia îi dădu să guste, îi lăudă din nou priceperea.

A doua zi, piticul pregăti plăcinta într—o tavă mai mare şi o împodobi cu coroniţe de flori. Îmbrăcând cea mai frumoasă haină de sărbătoare, se duse şi el în sufragerie. Când intră, slujitorul care servea la masă tocmai era pe cale să taie plăcinta şi s—o întindă stăpânului şi oaspetelui acestuia, pe o lopăţică de argint. Prinţul muşcă cu poftă din ea, ridică ochii în tavan şi, după ce înghiţi, spuse:

— A—a—a, pe drept cuvânt se numeşte crăiasa plăcintelor; dar şi piticul meu este craiul tuturor bucătarilor, nu—i aşa, dragă prietene?

Oaspetele luă câteva bucăţele, le gustă, le cercetă cu luare aminte şi zâmbi dispreţuitor şi tainic:

— A făcut—o destul de bine, răspunse el împingând farfuria înapoi, dar nu e chiar crăiasa; era de aşteptat!

Atunci prinţul încruntă sprâncenele mânios şi se învăpăie de ruşine.

— Pitic ticălos! strigă el. Cum îndrăzneşti să faci o asemenea ocară stăpânului tău? Să poruncesc oare să ţi se taie capul tău cel mare, drept pedeapsă că ai gătit prost?

— Vai, stăpâne! Pentru numele lui Dumnezeu! Am făcut plăcinta după toată rânduiala; sunt sigur că nu—i lipseşte nimic! spuse piticul tremurând.

— Minţi, băiete! răspunse prinţul şi—l lovi cu piciorul. Dacă ar fi aşa, oaspetele meu n—ar spune că—i lipseşte ceva. Am să te toc şi am să pun să te fac pe tine plăcintă!

— Fie—vă milă! strigă tânărul şi, târându—se în genunchi spre oaspete, îi îmbrăţişă picioarele. Spuneţi—mi ce—i lipseşte plăcintei de nu vă place? Nu mă lăsaţi să pier din pricina unui pumn de carne şi făină;
— Asta n—o să—ţi folosească prea mult, dragul meu, răspunse străinul râzând. Mă gândeam încă de ieri că n—ai să poţi face această mâncare ca bucătarul meu. Află că—i lipseşte o buruiană, care nu e deloc cunoscută pe aici, buruiana Strănută—cu—plăcere. Fără aceasta, plăcinta n—are gust şi stăpânul tău n—o să mănânce niciodată plăcinta pe care o mănânc eu.

Atunci stăpânul Ţării francilor se mânie:
— Şi totuşi am să mănânc! strigă el cu ochi scânteietori. Căci jur pe cinstea mea de prinţ că mâine te voi ospăta cu plăcinta despre care vorbeşti, sau capul băiatului ăstuia va sta înfipt la poarta palatului meu. Pleacă de aici, câine! îţi mai dau un răgaz de douăzeci şi patru de ceasuri.

Astfel strigă prinţul, iar piticul se duse din nou la el în odaie şi se jelui gâştei de soarta sa şi de faptul că trebuie să moară, fiindcă n—a auzit niciodată de această buruiană.
— Dacă numai despre asta—i vorba, spuse ea, pot să te ajut, căci tatăl meu m—a învăţat să cunosc toate ierburile. Altă dată ai fi fost sortit pieirii, dar, din fericire, acum e tocmai lună nouă şi buruiana înfloreşte taman pe vremea asta. Spune—mi, sunt castani bătrâni prin apropierea palatului?
— O, da! răspunse Nas—Lung, cu inima mai uşoară. Lângă lac, la două sute de paşi de castel, se află un pâlc, dar de ce?
— Această buruiană înfloreşte numai la rădăcina castanilor bătrâni, zise Mimi. Să nu pierdem deci vremea, hai să căutăm ce—ţi trebuie! Ia—mă în braţe şi du—mă afară. Am să ţi—o caut eu.

El făcu aşa cum îi spusese şi plecă cu ea către poarta palatului. Acolo însă, străjerul îndreptă puşca spre el şi spuse:
— Dragul meu, s—a isprăvit cu tine! N—ai voie să ieşi din palat; mi s—au dat porunci straşnice.
— Dar în grădină cred că pot să mă duc, nu? întrebă piticul. Fii bun şi trimite pe unul din tovarăşii tăi la supraveghetorul palatului ca să întrebe dacă n—am voie să mă duc în grădină, să caut ierburi.

Străjerul îi îndeplini rugămintea şi piticul primi învoirea cerută, căci grădina era împrejmuită cu ziduri înalte şi el n—ar fi avut pe unde să fugă.

Când Nas—Lung ajunse cu gâscă Mimi în grădină, o puse cu grijă jos, şi ea, luând—o înaintea lui, se îndreptă repede către lac, unde se aflau castanii. El o urmă cu inima strânsă, deoarece aceasta era cea din urmă şi singura lui scăpare; dacă nu avea să găsească buruiana, era hotărât să se arunce mai degrabă în lac decât să i se taie capul.

Mimi căută între timp, însă zadarnic; cercetă pe sub toţi castanii, întoarse cu ciocul fiecare firicel de iarbă, dar nu găsi nimic. De milă şi de frică începu să plângă. Se lăsă seara şi începea să nu se mai vadă.

Atunci privirile piticului se îndreptară spre lac şi el strigă deodată:

— Uite, uite acolo, peste lac, mai e un copac, un copac mare şi bătrân! Să mergem acolo, să căutăm şi sub el; poate că acolo înfloreşte norocul meu.

Gâsca îşi făcu vânt şi o luă înainte în zbor; el fugi repede după ea, cât îl ţineau picioarele lui mititele.

Castanul făcea o umbră deasă; împrejur era întuneric şi nu se mai vedea aproape nimic. Deodată, gâsca se opri, dădu din aripi de bucurie, vârî repede capul în iarba înaltă şi smulse cu ciocul ceva ce—i întinse apoi cu gingăşie prietenului uimit şi—i spuse:

Asta e buruiana; creşte din belşug pe—aici, aşa că n—o să—ţi lipsească niciodată.

Piticul privi buruiana pus pe gânduri; răspândea un miros dulce, care—i amintea fără voie de clipa când se prefăcuse din veveriţă în pitic; tulpina şi frunzele erau albastre—verzui şi avea o floare de un roşu aprins, cu margini galbene.

— Lăudat fie Domnul! strigă el în sfârşit. Mare minune! Află că pare să fie aceeaşi buruiană care m—a prefăcut din veveriţă într—o făptură cu jalnică înfăţişare cum sunt acum. Să fac încercarea?

— Încă nu, îl rugă gâsca. Ia un mănunchi de buruieni din acestea, hai în camera ta, să strângem banii pe care—i ai şi—apoi să—i încercăm puterea.

Făcură astfel. Se întoarseră în odaie, inima piticului bătea să—i spargă pieptul. După ce făcu din hainele şi încălţămintea sa o legătură în care ascunse cei cincizeci sau şaizeci de galbeni pe care—i strânsese, grăi:

— Cu voia lui Dumnezeu, am să scap de această povară. Şi, vârând nasul adânc în buruieni, le sorbi mireasma.

Atunci simţi cum i se întind şi auzi cum îi trosnesc toate mădularele, cum i se înalţă capul dintre umeri şi, uitându—se în jos, către nasul său, îl văzu cum se micşorează din ce în ce spatele şi pieptul i se îndreptară, iar picioarele i se lungiră.

Gâsca privea cu uimire la cele ce se întâmplau.

— Vai, ce mare şi frumos eşti! strigă ea. Slavă Domnului, nu mai semeni deloc cu cel care erai înainte.

Iacob se bucură nespus. Dar bucuria nu—l făcu să uite cât de mult îi datora prietenei sale Mimi; inima îl îndemna să alerge la părinţii lui, dar, din recunoştinţă, el îşi stăpâni această pornire şi spuse:

— Cui trebuie să—i mulţumesc decât ţie că sunt iar un om întreg? Fără tine n—aş fi găsit niciodată această buruiană, ar fi trebuit să rămân veşnic cu înfăţişarea aceea sau să pier sub securea călăului. Ei bine, n—am să—ţi rămân dator. Am să te duc la tatăl tău. El, care cunoaşte toate farmecele, o să te dezlege cu uşurinţă de vrajă.

Gâsca începu să plângă de bucurie şi se învoi să plece împreună cu el numaidecât.

Iacob ieşi cu bine din palat, fără a fi recunoscut, împreună cu gâsca, şi o porni către malul mării, înspre ţara prietenei sale Mimi.

N—are rost să povestesc mai departe cum au ajuns cu bine la capătul călătoriei, cum Wetterbock a dezlegat vraja fiicei sale şi cum Iacob a plecat încărcat de daruri; cum s—a întors în oraşul său şi cum părinţii lui şi—au recunoscut cu bucurie fiul în acest tânăr chipeş; cum şi—a cumpărat cu darurile lui Wetterbock o prăvălie frumoasă şi a ajuns bogat şi fericit.

Trebuie să spun numai atât că, după plecarea lui din palatul prinţului, s—a iscat o zarvă cumplită, căci a doua zi, când prinţul vru să—şi ţină cuvântul şi să—i taie capul piticului dacă nu găsise ierburile, ia piticul de unde nu—i. Oaspetele său îl învinui însă că îl lăsase să fugă şi în taină ca să nu fie lipsit de cel mai bun bucătar al său, şi se plânse că prinţul îşi călcase cuvântul dat. Din această pricină, între cei doi stăpânitori se iscă un mare război, bine cunoscut în istorie sub numele de „războiul buruienilor"; se dădură mai multe lupte, dar până la urmă se încheie pacea, pe care noi o numim „pacea plăcintei", fiindcă, la serbarea de împăcare, bucătarul prinţului străin pregăti plăcinta crăiasă, care—i plăcu foarte mult prinţului nostru.

Astfel, pricinile cele mai mici au deseori urmări mari. Şi aceasta este, stăpâne povestea piticului Nas—Lung.

Aceasta a fost povestea robului din Ţara francilor; după ce sfârşi, şeicul Ali Banu porunci să i se dea şi lui şi celorlalţi robi poame pentru a se răcori şi, în timp ce aceştia mâncau, stătu de vorbă cu prietenii lui.

Tinerii pe care îi adusese bătrânul avură numai cuvinte de laudă pentru şeic, pentru casa lui şi pentru toată rânduiala de acolo

— Într—adevăr, spuse tânărul grămătic, nu—i nimic mai frumos decât să asculţi poveşti. Aş putea să stau astfel zile întregi, cu picioarele încrucişate, cu braţul sprijinit pe o pernă, cu fruntea în palmă, şi, dacă s—ar putea, cu narghileaua cea mare a şeicului în cealaltă, şi să ascult poveşti. Cam aşa îmi închipui că trebuie să fie traiul în grădinile lui Mahomed.

— Câtă vreme eşti tânăr şi poţi munci, spuse bătrânul, această dorinţă de trândăvie nu poate avea vreun temei. Dar nu mă dau în lături, poveştile au un anumit farmec. Cu toate că sunt bătrân, merg pe şaptezeci şi şapte de ani şi am auzit multe în viaţa mea, când văd un povestitor la colţ de uliţă, mă opresc printre cei din jurul lui să ascult. Căci te închipui şi tu în mijlocul întâmplărilor ce se povestesc, trăieşti cu oamenii aceia, cu acele făpturi minunate, cu zâne şi alte asemenea fiinţe, pe care nu le întâlneşti în fiece zi; şi după aceea, când eşti singur, îţi reaminteşti totul, ca un călător care şi—a umplut bine traista pentru o călătorie în pustiu.

— Nu m—am gândit niciodată, spuse un alt tânăr, în ce stă farmecul acestor poveşti. Dar pe mine mă cuceresc. De mic copil, când eram neastâmpărat, dacă mi se spunea o poveste, tăceam. La început îmi era totuna despre ce era vorba, numai să mi se povestească ceva, să se întâmple ceva; de câte ori am ascultat, fără să mă plictisesc, acele fabule ticluite de oameni înţelepţi, în care se află un sâmbure de adevăr, despre vulpea şi corbul cel neghiob, despre vulpe şi lup, zeci şi zeci de poveşti despre leu şi animale. Când am mai crescut şi am început să ies în lume, poveştile acestea scurte nu mă mai mulţumeau; voiam să fie mai lungi, să fie vorba în ele despre oameni şi despre minunatele întâmplări din viaţa lor.

— Da, îmi amintesc bine de timpul acela, îl întrerupse unul din prieteni. Tu ai fost cel care ne—ai deschis gustul pentru tot felul de povestiri. Îl puneai pe unul din robii voştri să spună atâtea poveşti cât poate spune un însoţitor de cămile de la Mecca până la Medina. Când îşi isprăvea treburile, îi porunceai să se aşeze în iarbă, lângă noi în faţa casei, şi îl rugam atât, ca până la urmă începea să povestească şi tot povestea, şi povestea, până se lăsa noaptea.

— Atunci s—a deschis înaintea noastră, zise grămăticul, o lume nouă, necunoscută, ţara duhurilor şi a zânelor, cu toate minunile din lumea florilor, cu palate bogate, strălucitoare de smaralde şi rubine, cu robi uriaşi care se iveau când suceai un inel sau frecai lampa fermecată ori spuneai cuvântul vrăjit al lui Solomon, şi care aduceau mâncăruri minunate în talgere de aur. Ne lăsam purtaţi pe nesimţite într—o altă ţară, îl întovărăşeam pe Sindbad în minunatele sale călătorii; seara ne plimbam împreună cu Harun al Raşid, înţeleptul stăpânitor al credincioşilor. Îl cunoşteam, pe Giafar, vizirul său, tot atât de bine ca pe noi înşine; pe scurt, trăiam acele poveşti cum trăieşti noaptea visele, şi cele mai frumoase ceasuri erau pentru noi acelea ale serii, când ne adunam pe iarbă şi bătrânul rob începea să ne spună poveşti. Dar ia

zi, moşule, cum se face că am îndrăgit atât de mult poveştile, încât nici astăzi nu cunoaştem ceva mai plăcut?
— Am să vă răspund îndată, cuvântă bătrânul. Mintea omenească e mai uşoară şi mai neastâmpărată chiar decât apa care totuşi se poate mlădia în fel şi chip, izbutind cu timpul să străpungă încetul cu încetul şi obiectele cele mai vârtoase. Mintea omenească e uşoară şi liberă ca văzduhul şi, asemenea lui, cu cât se înalţă mai mult deasupra pământului, cu atât devine mai uşoară şi mai curată. De aceea se naşte în oricare om râvna de a se înălţa dincolo de tot ce—i e prea cunoscut şi de a se mişca, mai liber şi mai pur, în lumi mai înalte, fie şi numai în vise. Chiar şi dumneata, tinere, ai spus—o: „Am trăit noi înşine în acele poveşti, am gândit şi am simţit ca oamenii dintr—însele"; şi chiar asta explică farmecul şi atracţia acestor istorisiri. Ascultând povestirea robului, care nu era decât o născocire, ticluită cândva de altul, mintea voastră a brodat mai departe cele istorisite. N—aţi rămas încătuşaţi de lucrurile din jurul vostru, de gândurile voastre obişnuite: nu, aţi trăit cele auzite, aţi fost voi înşivă fiinţa căreia i s—a întâmplat acele peripeţii minunate, atât de puternic v—aţi confundat cu omul despre care vi se povestea. Pe firul unei asemenea istorii, mintea voastră se înălţa astfel deasupra zilelor obişnuite care, pasămite, nu vi s—au părut nici pe departe atât de frumoase, atât de atrăgătoare ca acelea din poveste. Astfel mintea voastră s—a mişcat mai liberă şi mai descătuşată în lumea cea mai înaltă, necunoscută vouă; basmul vi s—a părut o întâmplare aievea sau, dacă vreţi, viaţa adevărată a devenit basm, pentru că spiritul şi fiinţa voastră au trăit în lumea basmului.
— N—am înţeles chiar tot ce ai spus, grăi tânărul negustor. Dar ai dreptate când ne—arăţi că noi toţi trăim în basme sau că basmele trăiesc în noi. Îmi amintesc prea bine de frumoasele timpuri când, în ceasurile de tihnă, visam cu mintea trează. Ne închipuiam atunci că am fost aruncaţi de soartă pe insule pustii, neprimitoare; ne sfătuiam de ce anume să ne apucăm ca să ne ţinem zilele, şi nu o dată am construit colibe în desişuri de sălcii, ne—am hrănit ca vai de lume cu tot felul de poame păcătoase, cu toate că numai la o sută de paşi mai încolo am fi putut găsi acasă mâncărurile cele mai gustoase, ba au fost zile când aşteptam ivirea unei zâne milostive sau a unui pitic miraculos, care să se apropie de noi şi să spună: „Peste puţin pământul din faţa voastră se va despica; faceţi—mi plăcerea de a coborî în palatul meu de cleştar şi de a vă îndestula cu bunătăţile pe care vi le vor pune dinainte slujitorii mei." Tinerii pufniră în râs, dar recunoscură că prietenul lor spusese adevărul.
— Şi azi încă, urmă unul dintre ei, chiar şi azi, la vârsta mea, mi se mai strecoară uneori în suflet vraja aceasta. Aşa, de pildă, m—ar supăra grozav şi aş socoti că—i o născocire neroadă dacă fratele meu s—ar năpusti în odaie şi mi—ar spune: „Ai auzit de nenorocirea care l—a lovit pe vecinul nostru, brutarul cel burtos? S—a luat la harţă cu un vrăjitor şi acesta, ca să se răzbune, l—a transformat în urs, iar acum nenorocitul stă închis în odaia lui şi urlă îngrozitor". M—aş supăra auzind una ca asta şi i—aş spune fratelui meu că—i un mincinos. Cu totul altceva ar fi însă dacă mi s—ar povesti că vecinul cel burtos a plecat într—o lungă călătorie, şi anume într—o ţară depărtată, necunoscută, şi că acolo a căzut în mâinile unui vrăjitor care l—a preschimbat în urs. Încetul cu încetul m—aş identifica cu întâmplările relatate, aş călători împreună cu vecinul cel gras, aş fi martorul unor aventuri minunate, şi nu m—aş minuna deloc dacă l—aş vedea într—o blană de urs, umblând în patru labe.
— Şi totuşi, vorbi din nou bătrânul, există şi un alt soi de poveşti fermecătoare, în care nu apar nici zâne, nici vrăjitori, nici palate de cleştar, nici duhuri care aduc mâncăruri neasemuite, nici pasărea măiastră, nici calul năzdrăvan, adică un soi de poveşti cu totul deosebite de acelea cărora li se zice de obicei basme.
— Ce vrei să spui? Explică—ne mai lămurit despre ce e vorba. Care alt soi, deosebit de cel numit basm? întrebară tinerii.
— Cred că se cade să facem o deosebire între basme şi istorisirile denumite îndeobşte poveşti. Când v—aş spune că am de gând să vă povestesc un basm, aţi şti dinainte că va fi vorba de

nişte întâmplări care se abat de la mersul obişnuit al vieţii, petrecându—se într—o lume care nu mai e întru totul de natură pământească. Sau, ca să fiu mai lămurit, în basm vă puteţi aştepta la apariţia altor făpturi decât cele muritoare; în soarta fiinţei de care se ocupă basmul intervin puteri străine, cum ar fi zânele sau vrăjitorii, duhurile şi craii acestor duhuri; întreaga povestire ia o înfăţişare neobişnuită, miraculoasă, şi poate fi privită ca, de pildă, ţesătura covoarelor noastre, sau ca o seamă de picturi zugrăvite de cei mai buni maeştri de la noi, pe care franţuzii le numesc arabescuri. Pe adevăraţii musulmani îi opreşte legea lor să readucă, în chip nelegiuit, pe pânză şi în culori, oameni, aceste creaturi ale lui Alah, şi de aceea în ţesăturile lor se văd crengi şi copaci minunat împletiţi, terminaţi cu capete omeneşti, sau oameni care, în locul picioarelor, au cozi de peşte sau tufişuri, într—un cuvânt, figuri care amintesc viaţa de toate zilele şi, totuşi, sunt neobişnuite. Aţi înţeles acum?
— Cred că am ghicit ce vrei să spui, răspunse grămăticul, dar urmează, te rog.
— Astfel este deci basmul: fantastic, neobişnuit, surprinzător. Şi pentru că—i străin de viaţa de toate zilele, e aşezat adesea în ţări străine sau în vremuri de demult, aproape uitate. Toate ţările, toate popoarele au asemenea basme, turcii la fel ca persanii, chinezii ca mongolii. Chiar şi în ţara franţuzească ar exista, cică, o sumedenie, după cum mi—a spus cândva un ghiaur învăţat, numai că cele de acolo nu sunt atât de frumoase ca ale noastre, căci în locul zânelor cu chip îngeresc, care locuiesc în palate neasemuite, la ei sunt femei care fac vrăji şi pe care ei le numesc zgripţuroaice, creaturi slute, viclene, care locuiesc în bordeie păcătoase şi, în loc să alunece sub cerul azuriu în scoici uriaşe, trase de grifoni, ele se avântă prin ceaţă, călare pe cozi de mătură. Mai există acolo şi gnomi, şi spiriduşi, nişte pitici scălâmbi care fac tot soiul de vrăjitorii. Prin urmare, aşa se prezintă basmele; cu totul altfel sunt însă istorisirile, numite de obicei poveşti. Ele rămân cuminţi pe pământ, întâmplările dintr—însele se petrec în viaţa de toate zilele, şi miraculoasă în aceste naraţiuni e mai totdeauna numai înlănţuirea de evenimente din viaţa unui om care însă, nu datorită vrăjilor, deochiului sau puterii zânelor, ca în basme, ci numai prin el însuşi, sau în urma unei ciudate înlănţuiri de fapte devine bogat sau sărac, fericit sau urgisit.
— Aşa e! exclamă unul dintre tineri. Asemenea poveşti simple se găsesc şi în istorisirile minunate ale Şeherezadei, denumite „O mie şi una de nopţi”. Cele mai multe din întâmplările trăite de sultanul Harun al Raşid şi de vizirul său sunt de acest fel.
— Şi, totuşi trebuie să recunoaşteţi, urmă bătrânul, că istorisirile acelea din „O mie şi una de nopţi” nu sunt cele mai proaste. Dar cât de mult se deosebesc ele totuşi, dacă ne gândim la cauzele care le determină, la desfăşurarea lor, la întreaga lor plăsmuire, de basmul cu prinţul Biribinker, sau de acela cu cei trei dervişi care au un singur ochi, sau de basmul cu pescarul care scoate din mare lădiţa încuiată, cu pecetea regelui Solomon! În fond, însă, şi unele şi altele sunt izvorâte din aceeaşi cauză fundamentală, care le dă farmecul acela deosebit, datorită căruia trăim şi noi, în acelaşi timp, întâmplări excepţionale, ieşite din comun în basme, latura excepţională a întâmplărilor rezidă în amestecul vrăjilor fabuloase cu viaţa obişnuită a omului; în istorisiri, evenimentele se produc, ce e drept, după legile naturale, dar într—un chip neprevăzut, surprinzător.
— Ciudat! exclamă grămăticul. Foarte ciudat că, totuşi, mersul acesta natural al lucrurilor ne atrage tot atât de puternic ca şi cel supranatural din basme. Care o fi explicaţia?
— Efectul identic se datorează zugrăvirii omului ca atare, răspunse bătrânul. În basme, minunăţiile se îngrămădesc într—o măsură atât de mare, iar omul acţionează atât de puţin din propria lui vrere, încât diferitele figuri şi caracterul lor nu pot fi schiţate decât fugitiv. Cu totul altceva se întâmplă în istorisirea obişnuită, unde felul cum vorbeşte şi acţionează fiecare în concordanţă cu caracterul său reprezintă elementul principal şi marea atracţie a povestirii.
— Aşa e, ai dreptate! întări tânărul negustor. Eu unul nu mi—am făcut niciodată timp să cuget mai adânc lucrurile acestea, m—am mulţumit să constat faptul şi am trecut mai departe; m—am delectat cu câte unele povestiri, am găsit altele plicticoase, fără să—mi dau seama de ce.

Dar dumneata ne—ai dat cheia care desferecă secretul, o piatră de încercare, cu ajutorul căreia putem cerceta şi judeca fără greş.
— Aşa să şi faceţi totdeauna, întări bătrânul, dar plăcerea ce—o veţi simţi va fi mai mare dacă veţi şti să cugetaţi la cele ce—aţi ascultat. Ei, dar iată că acolo se ridică altul, gata să istorisească. Şi aşa era. Şi noul povestitor începu.